

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษา เป็นกระบวนการสำคัญที่สังคมและประเทศชาติใช้ในการพัฒนาบุคคลให้เจริญงอกงามด้วยภูมิปัญญา ทักษะ คุณธรรม จริยธรรมและสุขภาพอนามัยตามศักยภาพที่ควรจะเป็น ทั้งยังหล่อหลอมคุณภาพชีวิตของพลเมืองให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมและประเทศชาติโดยส่วนรวมต้องการ สำหรับประเทศไทยปัจจุบัน การประถมศึกษาถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญที่สุด เพราะการประถมศึกษาเป็นการศึกษาระดับเดี๋ยวก่อนที่ประชาชนไทยทุกคนของประเทศจะได้รับจากรัฐ ทั้งนี้ เพราะมีผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษาเพียงร้อยละ 43 เท่านั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532) ดังนั้น การจัดการศึกษาระดับนี้ จึงต้องมีคุณภาพพอที่จะให้ประชาชนพลเมืองใช้เป็นเครื่องมือขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้ และอยู่รอดอย่างมีความสุข

การจัดการศึกษาในโรงเรียนประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญคือ กระบวนการบริหาร กระบวนการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่เกื้อหนุนและเชื่อมต่อกับกระบวนการบริหารกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้การจัดการศึกษาดำเนินไปอย่างกลมกลืน มีระดับคุณภาพสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของวไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530) ที่ว่า "การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานและความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการเรียนของนักเรียน"

ในปัจจุบันการจัดการประถมศึกษายังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควรจากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติพบว่า ปัญหาสำคัญมากที่สุดคือบุคลากรที่เป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่ยังสอนด้วยวิธีบรรยาย

เป็นหลัก ถึงแม้ว่าหลักสูตรกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีจัดการเรียนการสอนแล้วก็ตาม และคุณภาพนักเรียนที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาแต่ละปีอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ (สมยศ แม่นแข็ง, 2529) พร้อมกับเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาโดยการสนับสนุนงานวิชาการ คือการนิเทศการศึกษา เพราะการนิเทศการศึกษาเป็นการแก้ปัญหาที่มีระบบ และเป็นการทำให้นักชานีเทศก์กับครูได้ร่วมมือกันหาทางช่วยเหลือครู ได้พัฒนาการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ นิพนธ์ ไทยพานิช (2530) ว่า "บรรพชาภาศทางการนิเทศจะตั้งขึ้นอยู่ที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ผู้นิเทศมีความสามารถ ผู้รับการนิเทศมีความพร้อมและต้องการที่จะรับการนิเทศ ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความเข้าใจกัน และมีพลังที่จะร่วมงานกัน"

ดังนั้น ศึกษานีเทศก์จึงนับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีสถานะและบทบาทที่สำคัญที่สุด เพราะศึกษานีเทศก์เป็นผู้นิเทศการศึกษาโดยตรง มีภาระกิจหลักคือการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจของครูและบุคลากรทางการศึกษาจนสามารถปฏิบัติงานสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน ดังนั้น ความสำเร็จในการจัดการศึกษาจึงขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติงานของศึกษานีเทศก์เป็นอย่างมาก การที่ศึกษานีเทศก์จะประกอบภารกิจอันสำคัญยิ่งดังกล่าวอย่างสมบูรณ์ได้ ศึกษานีเทศก์จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของศึกษานีเทศก์ดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานีเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2524 ขึ้น โดยแบ่งหน่วยปฏิบัติงานของศึกษานีเทศก์ออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. หน่วยศึกษานีเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. หน่วยศึกษานีเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและกรุงเทพมหานคร
3. งานนิเทศการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ

นับเป็นครั้งแรกที่เริ่มต้นมีศึกษานิเทศก์ประจำสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และ
กิ่งอำเภอเกิดขึ้น (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,
2531)

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า แม้การปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของครูด้วยการนิเทศ
การศึกษาจะเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติกันเรื่อยมา แต่การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ก็ประสบปัญหา
หลายประการ ทำให้การนิเทศเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงและสม่ำเสมอ ซึ่งจะพบได้จากงานวิจัย
รายงานการสัมมนา และรายงานการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับปัญหาของการนิเทศ
การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531) ได้สรุปสาระสำคัญ
เกี่ยวกับปัญหาของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. บทบาทและหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ยังไม่ชัดเจน จึงไม่สามารถทำงานตามบทบาท
หน้าที่ที่กำหนดไว้ได้ในระดับศึกษานิเทศก์ พ.ศ. 2524 ส่วนใหญ่ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับ
มอบหมายจากผู้บังคับบัญชา ซึ่งมักเป็นงานธุรการ
2. ขาดสื่อและเครื่องมือในการนิเทศติดตามผล ศึกษานิเทศก์ยังขาดความรู้
ความสามารถ และเทคนิคในการสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศ เครื่องมือส่วนใหญ่ยังเป็น
แบบทดสอบและแบบรายงานการปฏิบัติงาน
3. ขาดการพัฒนาบุคลากร ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความสามารถ และ
ประสบการณ์ในการนิเทศ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง
4. ขาดการพัฒนาองค์กรและระบบการนิเทศติดตามผล การวางแผนและการปฏิบัติ
งานของศึกษานิเทศก์ทุกระดับยังไม่เด่นชัด และไม่สอดคล้องกับบทบาท หน้าที่ เป้าหมาย และ
นโยบายเร่งรัดคุณภาพการประถมศึกษา
5. จำนวนศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอ การนิเทศไม่ทั่วถึง และขาดเอกภาพในการ
ปฏิบัติงาน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวในปี พ.ศ. 2533 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดทำร่างระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2533 ขึ้นเสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการ สกเล็ก ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2524 โดยกำหนดกรอบในการปฏิบัติงานให้งานนิเทศการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ เป็นหน่วยศึกษานิเทศก์ซึ่งมีลักษณะเป็นหน่วยงานทางวิชาการ ทั้งนี้ได้กำหนดหน้าที่ของศึกษานิเทศก์และการจัดองค์กรแต่ละระดับโดยพิจารณาให้สอดคล้องกับมาตรฐานกำหนดตำแหน่งหน้าที่ที่ ก.ค. กำหนด และจากการนำเสนอร่างระเบียบดังกล่าว ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้พิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ มีลำดับขั้นตอนจึงได้ลงนามประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2533

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2533 หมวดสองกล่าวถึง การบริหารและการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ประกอบด้วย

1. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและกรุงเทพมหานคร
3. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และกิ่งอำเภอ ได้จัดองค์กรบริหารภายในออกเป็น 3 งานดังนี้

- งานที่ 1 งานพัฒนางานวิชาการ
- งานที่ 2 งานพัฒนาการนิเทศการศึกษา
- งานที่ 3 งานวิจัยประเมินผลและบริการ

แต่ละงานให้ศึกษานิเทศก์เป็นหัวหน้างาน 1 คน และให้แต่ละงานปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษาตามหลักสูตร

ตามกลุ่มประสบการณ์ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มประสบการณ์ ปฏิบัติงาน/โครงการและงานวิชาการอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายและสำหรับงานวิจัยประเมินผลและบริการนั้น ศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานมีหน้าที่เกี่ยวกับงาน ดังต่อไปนี้

1. งานระบบข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา
 2. งานจัดทำแผนพัฒนาวิชาการและการนิเทศ
 3. งานทดสอบ วัด และประเมินผล
 4. งานวิเคราะห์วิจัยการบริหาร การนิเทศ และการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์
 5. งานมาตรฐานการศึกษา
 6. งานผลิตและจัดหาสื่อการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการและเครื่องมือการนิเทศ
 7. งานบริการและเผยแพร่สื่อการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการและเครื่องมือการนิเทศ
 8. งานห้องสมุดสื่อและงานส่งเสริมการจัดห้องสมุด และมุมหนังสือของ สปอ./กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน
 9. งาน/โครงการที่เกี่ยวข้อง
 10. งานวิชาการอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย
- (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533)

เมื่อพิจารณางานในหน้าที่ของศึกษานิเทศก์อำเภอที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการแล้วจะเห็นว่าหน้าที่หลักในการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาโดยตรง และเกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานของบุคลากรหลายฝ่ายในสถานศึกษาซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาและส่งเสริม กระบวนการการเรียนการสอน ในปัจจุบันการวิจัยประเมินผลและบริการกำลังเข้ามามีบทบาทต่อ การพัฒนาการศึกษาอย่างมาก และ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำลังให้ การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดขึ้นในระดับอำเภอกลุ่มโรงเรียนและโรงเรียนเพราะการจัดการ ศึกษาจะเกิดประสิทธิภาพได้นั้นจำเป็นต้องมีการสำรวจ ประเมินผลสภาพปัจจุบันของการศึกษา

เพื่อนำไปวางแผนและกำหนด นโยบาย และการนำแผนท่างไว้ไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลดีนั้นจะ ต้องได้ข้อมูล วิธีการ และเครื่องมือที่ดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้นั้นก็ต้องอาศัยกระบวนการวิจัย

อมรชัย ตันติเมธ (2522) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวิจัยว่า การวิจัยเป็น เครื่องมือของการบริหารการศึกษา ช่วยให้ผู้บริหารสามารถค้นหาข้อเท็จจริงและแนวความคิด มาประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายการบริหาร การวางโครงการและแผนงานให้ถูกต้อง แม่นยำ รวดเร็วและประหยัด ช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา คุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้น ศึกษานิเทศก์เป็นผู้บริหารงานวิชาการ ดังนั้น ศึกษานิเทศก์ที่จะปฏิบัติ งานให้เกิดผลดีควรจะรู้จักทำวิจัย (ยุพิน พิพิธกุล, 2522)

การประเมินผลก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับงานนิเทศการศึกษา ทั้งนี้เพราะกระบวนการ นิเทศศึกษานั้น ดำเนินการตามสภาพปัญหาและวางแผนกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาการ ประเมินผลงานจะเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจในการดำเนินงาน ต่อไป

ชวาล แพรัตกุล (2518) ได้กล่าวถึงการประเมินผลว่า คือ "การนำเอาข้อมูล หรือผลต่าง ๆ ที่ได้จากการวัดผลมาประเมินค่าหรือตีราคาอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งต้องใช้วิจารณ์ของ ผู้ที่จะประเมินด้วย จึงพอจะสรุปออกมาได้ว่าดีเลวอย่างไร

คิมบอลด์ ไวลส์ และจอห์น ที โลเวล (Kimball Wiles and John T. Lovell, 1975) ได้เสนอว่า ศึกษานิเทศก์ควรประเมินตนเอง และประสิทธิผลการทำงาน เพื่อความก้าวหน้าในอาชีพการงานโดยกำหนดเป้าหมายหรือเกณฑ์ขึ้นแล้วประเมินผลการปฏิบัติ ตามเป้าหมายหรือกฎเกณฑ์นั้น

จากแนวคิดข้างต้นจะเห็นว่างานนิเทศการศึกษาไม่ได้เน้นการให้คำแนะนำช่วยเหลือ แต่เพียงอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงการประเมินผลการปฏิบัติงานและประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ที่ครูจัดทำว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ ซึ่งเป็นหน้าที่พื้นฐานของศึกษานิเทศก์ที่จะต้องปฏิบัติ

การวิจัยและประเมินผลทางการศึกษาจึงเป็นการศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงหรือข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาทางการศึกษา โดยเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงงานด้านการศึกษา เช่น การวิเคราะห์ วิจัยสื่อการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน ติดตามประเมินผลระยะยาวเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการด้านการเรียนการสอน ตลอดจนศึกษาค้นคว้าและติดตามความคิดใหม่ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อพิจารณาเลือกแนวทางที่อาจใช้ได้ผลดีนำมาทดลองใช้ รวมทั้งการหารูปแบบที่เหมาะสมเพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ การวิจัยและประเมินผลการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยวินิจฉัยปัญหา กำหนดทิศทางและนโยบายให้ดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาได้เพราะผลการวิจัย และประเมินผลนั้นจะช่วยให้ผู้บริหารนำผลมาวางแผนในการบริหารได้อย่างถูกต้องตรงกับความเป็นจริง และแก้ปัญหาได้ตรงจุด ฉะนั้น หากศึกษานิเทศก์มีความรู้ความสามารถในด้านวิจัย และประเมินผลดีก็ย่อมจะทำให้ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงานด้วย

สำหรับการให้บริการทางการศึกษานั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาครูระดับประถมศึกษาให้มีสมรรถภาพในการสอนและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากการเรียนการสอนโดยช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งงานบริการนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์จะต้องถือปฏิบัติเพราะศึกษานิเทศก์เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ได้รับการฝึกฝนมีความชำนาญในวิชาชีพและทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะความเป็นผู้นำ ฯลฯ ซึ่งเป็นไปตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในระเบียบศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2533 ข้อที่ 7 ว่า "พัฒนาการนิเทศและให้บริการทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533)

แม้ว่าการวิจัยประเมินผลและบริการจะเป็นหน้าที่ที่ศึกษานิเทศก์ถือเป็นภารกิจสำคัญในการปฏิบัติงานก็ตาม แต่จากผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาพบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่กำหนดไว้น้อย ส่วนมากจะเป็นงานธุรการ ส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความสามารถ ขาด

สื่อในการนิเทศติดตามผล จำนวนศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอ (สปช., 2531) โดยเฉพาะงานวิจัยประเมินผลศึกษานิเทศก์ยังปฏิบัติได้น้อย แม้ศึกษานิเทศก์จะถือเอาการวิจัยเป็นภารกิจสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารได้รับข้อมูลอันแท้จริงที่จะนำไปสู่การประเมินผลที่ถูกต้อง แต่สภาพเป็นจริงในปัจจุบันองค์กรทางการศึกษายังขาดประสิทธิภาพ หน่วยงานทางการศึกษายังไม่ประสานสัมพันธ์กัน เป็นเหตุให้การแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อนำไปแก้ปัญหาการศึกษาคือกระบวนการวิจัยไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องระบบการบริหารการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งส่งผลกระทบต่อขบวนการวิจัยคือขาดบุคลากร เพราะปัจจัยในการดำเนินการวิจัยทางการศึกษาที่สำคัญยิ่งคือบุคลากรทางด้านวิจัยซึ่งส่วนมากสำเร็จการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี และได้รับการฝึกฝนจนสามารถเป็นนักวิจัยได้แต่ศึกษานิเทศก์อำเภอเหล่านั้นมีการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ ยังขาดความรู้ความสามารถทางการวิจัย และประเมินผล นอกจากนี้บุคลากรที่มีอยู่ซึ่งพอจะทำงานวิจัยได้ก็ยังไม่ได้รับการพัฒนาฝึกฝนให้สามารถทำงานวิจัยอ่านงานวิจัย และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ได้ถูกต้อง อุปสรรคอีกประการหนึ่งคือขาดงบประมาณส่วนมากจะได้รับงบประมาณตามที่กรมเจ้าสังกัดจะพิจารณาจัดสรรให้โดยปกติงบประมาณสำหรับงานประจำก็ไม่เพียงพอที่จะเจียดจ่ายมาสนับสนุนงานวิจัยได้ ซึ่งเป็นไปตามผลการวิจัยของ วนิดา เลิศกมลกาญจน์ (2526), สาธิต พาน้อย (2529), จำรัส สุทธิพันธ์ (2531) และณรงค์ หิตโกเมท (2532) พบว่า ด้านการวิจัยทางการศึกษานั้นศึกษานิเทศก์ปฏิบัติได้น้อย ปัญหาที่พบคือไม่มีงบประมาณ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา การสนับสนุนให้โรงเรียนและกลุ่มโรงเรียนวิเคราะห์วิจัยและนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนมีน้อย การเผยแพร่ผลการวิจัยมีน้อยและขาดคู่มือและเอกสารการวิจัย สำหรับการประเมินผล และบริการนั้นศึกษานิเทศก์ยังขาดทักษะในการสร้างเครื่องมือวัดผลประเมินผล การนิเทศการศึกษา ขาดสื่อและเครื่องมือในการนิเทศทักษะทางวิชาชีพของศึกษานิเทศก์ยังมีน้อย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ โสพิศ กฤษณะไกรวุฒิ (2533) พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอมีความต้องการเสริมทักษะด้านการประเมินผลมากที่สุดย่อมเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นว่าการศึกษานิเทศก์อำเภอขาดทักษะด้านประเมินผล

สำหรับสภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตการศึกษา 8 นั้น จากการรายงานผลการประเมินคุณภาพระดับประเทศครั้งสุดท้ายเมื่อปีการศึกษา 2532 ยังมีผลไม่เป็นที่น่าพอใจโดยเฉพาะกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์มีค่าเฉลี่ยเพียงร้อยละ 42.91 ลดลงจากปีการศึกษา 2530 ถึงร้อยละ 2.23 (สพช., 2533) นอกจากนี้ปัญหาอีกประการหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตการศึกษา 8 คือ สภาพแวดล้อมที่แตกต่างไปจากเขตการศึกษาอื่น เพราะจำนวนโรงเรียนในสังกัดทั้งสิ้น 3,894 โรงเรียนจัดเป็นโรงเรียนขนาดเล็กและเล็กมากถึง 2,153 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 55.19 (สพช., 2533) โรงเรียนส่วนมากตั้งกระจายตามสภาพภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่ภูเขา และระหว่างภูเขา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดสรรครูตามอัตราส่วนต่อนักเรียน แต่ความเป็นจริงโรงเรียนเหล่านี้ต้องจัดการสอนเป็น 6 ชั้นเรียน ทำให้เกิดปัญหาสภาพครูไม่ครบชั้นถึง 250 โรงเรียน (สพช., มปป.) โรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวกถึง 941 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 24 ทำให้การติดต่อลำช้า ทางด้านนักเรียนในเขตบริการของโรงเรียนมาจากครอบครัวที่เป็นชาวไทย พม่าและชาวไทยภูเขา เช่น เหม่า ม้ง กะเหรี่ยง อีเก้อ ลีซอ และมูเซอ ทำให้มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมทางภาษาและวิถีการดำรงชีวิต ซึ่งสภาพแวดล้อมที่กล่าวมาล้วนเป็นปัญหาต่อการพัฒนาคุณภาพทั้งสิ้น ศึกษานิเทศก์ผู้มีส่วนรับผิดชอบควรได้มีการปรับปรุง พัฒนา เทคนิค วิธีการในการนิเทศเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบกับความก้าวหน้าทางวิทยาการการสื่อสาร นวัตกรรมและเทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทต่อการจัดการศึกษามากขึ้น จึงจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการเรียนการสอน และยกระดับคุณภาพของนักเรียน เพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้านี้ โดยเฉพาะสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันรัฐมีนโยบายที่จะพัฒนาไปสู่ความเป็นนิคม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบเศรษฐกิจไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ประกอบกับพื้นที่ในเขตการศึกษา 8 เป็นจังหวัดที่มีชนบท-นิยมประเพณีและวัฒนธรรม การทำมาหากินที่เป็นลักษณะเฉพาะเป็นพื้นที่สำคัญจุดหนึ่งที่จะได้รับผลกระทบโดยตรงจากความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การละเลย วัฒนธรรมท้องถิ่น การเปลี่ยนค่านิยมไปในทิศทางที่ไม่พึงประสงค์ การปรับตัวที่ไม่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง เป็นต้น จากสภาพปัญหาและด้วยเหตุผลดังกล่าวประกอบกับยังไม่มีผู้วิจัยในเรื่องนี้มาก่อน ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นศึกษานิเทศก์อำเภอ จึงสนใจที่จะศึกษาการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์

เทศก์ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 8 การศึกษาคั้งนี้จะทำให้ทราบว่าศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการ ได้ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบที่กำหนดไว้หรือไม่ ถ้าปฏิบัติปฏิบัติอย่างไร ตลอดจนทราบปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อนำผลการวิจัยไปวางแผนแก้ไขและปรับปรุงการปฏิบัติงาน และถือเป็นข้อมูลในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 8
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 8

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผล และบริการ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 8 ระหว่างปีงบประมาณ 2534 คือตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2533 ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2534 เท่านั้น
2. ขอบเขตที่ศึกษาได้แก่การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการตามกรอบงานที่กำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แจ้งให้สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ถือปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2533 ประกอบด้วยงานดังต่อไปนี้
 1. งานระบบข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา
 2. งานจัดทำแผนพัฒนางานวิชาการและการนิเทศ
 3. งานทดสอบ วัด และประเมินผล
 4. งานวิเคราะห์วิจัยการบริหารการนิเทศและการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์

5. งานมาตรฐานการศึกษา
6. งานผลิตและจัดหาสื่อการเรียนการสอน และการบริหารงานวิชาการและ
เครื่องมือการนิเทศ
7. งานบริการและเผยแพร่สื่อการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการ
และเครื่องมือการนิเทศ
8. งานห้องสมุดสื่อและงานส่งเสริมการจัดห้องสมุดและมุมหนังสือของ
สปอ./ก. กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน
9. งาน/โครงการที่เกี่ยวข้อง
10. งานวิชาการอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการกำหนดหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 8 ให้ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น
2. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การปฏิบัติงาน หมายถึง การปฏิบัติงานจริงในหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

ศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการ หมายถึง ข้าราชการครู ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ที่ปฏิบัติงานในหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหรือกิ่งอำเภอ

ปัญหาในการปฏิบัติงาน หมายถึง สิ่งที่เข้ามาขัดขวางการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการ ซึ่งทำให้การปฏิบัติงานไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

อำเภอขนาดใหญ่ หมายถึง อำเภอที่มีศึกษานิเทศก์ปฏิบัติหน้าที่ จำนวน 4 คน

อำเภอขนาดกลาง หมายถึง อำเภอที่มีศึกษานิเทศก์ปฏิบัติหน้าที่ จำนวน 3 คน

อำเภอขนาดเล็ก หมายถึง อำเภอ/กิ่งอำเภอที่มีศึกษานิเทศก์ปฏิบัติหน้าที่ จำนวน

2 คน

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 8 หมายถึง สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหรือกิ่งอำเภอที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตามภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย น่าน พะเยา แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 8 อำเภอละ 1 คน จำนวนทั้งสิ้น 89 คน แบ่งตามจังหวัดได้ ดังนี้

1. จังหวัดเชียงใหม่	จำนวน 22 คน
2. จังหวัดเชียงราย	จำนวน 13 คน
3. จังหวัดลำปาง	จำนวน 13 คน
4. จังหวัดลำพูน	จำนวน 7 คน

5. จังหวัดแพร่	จำนวน	8 คน
6. จังหวัดน่าน	จำนวน	12 คน
7. จังหวัดแม่ฮ่องสอน	จำนวน	7 คน
8. จังหวัดพะเยา	จำนวน	7 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเอกสารได้มาจากการสุ่มตามขนาดของอำเภอ คือ อำเภอขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก จังหวัดละ 3 อำเภอ รวม อำเภอที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 24 อำเภอ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยศึกษาหลักการและแนวคิดจากตำรา เอกสารหนังสือตลอดจนสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา แบ่งออกเป็น

2.1 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยและระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2533 แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ การศึกษาสูงสุด และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผล และบริการมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และปลายเปิด (Open Ended)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และปลายเปิด (Open Ended)

2.2 แบบศึกษาเอกสาร เป็นแบบที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เอกสารที่ศึกษา ได้แก่ แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2534 และรายงานผลการปฏิบัติงานตามโครงการประจำปีงบประมาณ 2534

3. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

3.1 ศึกษาค้นคว้า เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2533 เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3.2 กำหนดกรอบงานที่จะศึกษา คือ หน้าที่ของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอที่ทำหน้าที่หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการ

3.3 สร้างเครื่องมือตามกรอบที่กำหนด แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไข

3.4 นำเครื่องมือที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และให้ข้อเสนอแนะ

3.5 นำเครื่องมือที่ได้รับคืนจากผู้ทรงคุณวุฒิ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อปรับปรุงแก้ไขเป็นเครื่องมือวิจัยฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้กับประชากรและกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้วิจัยส่งและขอรับคืนทางไปรษณีย์

4.2 ข้อมูลจากเอกสารผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ส่วนแบบสอบถามปลายเปิด ศึกษาโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำมาแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

5.2 แบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา นำมาแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละพร้อมทั้งนำเสนอในรูปตารางใช้วิธีประกอบคำบรรยาย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม} \times 100}{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด}}$$

(ประคอง กรรณสูต, 2524)

การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยจัดลำดับขั้นของการนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 5 บท พร้อมทั้งรายการอ้างอิง และภาคผนวก ดังนี้

บทที่ 1 กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัย คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และลำดับขั้นในการเสนอผลการวิจัยตามลำดับ

บทที่ 2 กล่าวถึง เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้

บทที่ 3 กล่าวถึง วิธีดำเนินการวิจัยโดยละเอียด

บทที่ 4 กล่าวถึง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 กล่าวถึง สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

รายการอ้างอิง

ภาคผนวก